

УДК 338(051):332.021

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-3-6>**Стручок Н.М.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Ахеян А.М.

кандидат фізико-математичних наук, заступник директора
Львівського інституту Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Struchok Natalya

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor at the Department of Management, Economics and Tourism
The Lviv Institute of the Private Joint Stock Company
"Higher education institution "The Interregional Academy of Personnel Management"

Ahekyan Artem

Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Deputy Director
The Lviv Institute of the Private Joint Stock Company
"Higher education institution "The Interregional Academy of Personnel Management"

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

STATISTICAL ANALYSIS OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE POLICY

У статті окреслено фактори впливу на співпрацю України в зовнішній політиці на засадах інтеграції. Досліджено рівень впливу експорту на ВВП країн Європейського Союзу. Окреслено ключові напрями співпраці у двосторонніх стосунках між нашою країною та європейським співтовариством. Охарактеризовано структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами України та Європейського Союзу під впливом зовнішньої загрози на основі показників: зовнішньоторговельний оборот, експорт, імпорт, сальдо зовнішньоторговельного обороту, питома вага експорту та імпорту в загальній структурі. Визначено основних торговельних партнерів України в зовнішньоторговельній політиці товарами та послугами за показниками експорту та імпорту. Визначено переваги та ризики впливу зони вільної торгівлі із Європейським Союзом на вітчизняну економіку.

Ключові слова: торговельна політика, експорт, імпорт, зовнішньоторговельний оборот, сальдо торговельного балансу, Європейський Союз.

The article outlines the factors influencing Ukraine's cooperation in foreign policy on the basis of integration. The level of influence of exports on the GDP of the European Union countries is studied. The key areas of cooperation in bilateral relations between our country and the European Community are outlined. The purpose of the study is to analyze trends in cooperation in the foreign trade policy of Ukraine and the European Union countries. Taking into account the global impact of the COVID-19 pandemic and external threats in 2022, the key principles of the impact of these threats on foreign trade were analyzed, based on the methodology of statistical analysis. Changes in the global economy, geopolitical challenges, and spatial transformations require more detailed research and analysis, which is the goal of the study. The structure of foreign trade in goods and services of Ukraine and the European Union under the influence of an external threat is characterized based on the following indicators: foreign trade turnover, exports, imports, balance of foreign trade turnover, share of exports and imports in the overall structure. The objective of the study is to identify areas of cooperation in the aspect of trade in goods and services, which will contribute to the integration of the Ukrainian economy into the world trading system. The main trading partners of Ukraine in foreign trade policy in goods and services are identified by export and import indicators. The main trading partners of Ukraine in foreign trade policy in goods and services by export and import indicators are identified. The benefits and risks of the impact of the free trade zone with the European Union on the domestic economy are identified. The economic result was analyzed due to Ukraine's active cooperation in foreign trade policy with the countries of the European Union in the context of the COVID-19 pandemic and based on the results of changes due to external aggression based on the correlation dependence of the impact of the volume of exports to the countries of the European Union on the Gross Domestic Product of Ukraine.

Keywords: trade policy, export, import, foreign trade turnover, trade balance, European Union.

Постановка проблеми. За останні десятиріччя інтеграційні та глобалізаційні процеси сприяли розширенню міжнародних торговельно-економічних зв'язків, а також призвели до створення відповідних глобальних систем регулювання обміну товарами та послугами. У цих рамках, на тлі зростання лібералізації, поступово скорочується застосування окремих протекціоністських інструментів і способів регулювання міжнародної торгівлі. Це обмежує здатність країн захищати свої економічні інтереси на зовнішніх ринках, що вимагає переосмислення та адаптації їхньої регуляторної політики.

Участь України у міжнародній торговельній політиці є ключовим елементом її зовнішньоекономічних відносин. Значущість цих процесів зростає в умовах активної інтеграції української економіки у глобалізоване середовище. Це обумовлює необхідність визначення пріоритетів, зокрема впровадження інноваційних рішень для підвищення конкурентоспроможності національної продукції й пошуку нових партнерів, співпраця з якими сприятиме модернізації економіки країни. Зростаюча залежність національної економіки від зовнішніх ризиків, таких як глобальна пандемія та енергетична криза, акцентує увагу на розробці багатовекторної стратегії розвитку держави як активного учасника міжнародних економічних процесів. Водночас важливим стає її залучення до світових, регіональних і локальних інтеграційних проектів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тенденції зовнішньоторговельної політики України та напрями її розвитку висвітлено у роботах українських дослідників. Зокрема ефективність зовнішньоторговельної політики України з огляду на аналіз динаміки макроекономічних показників розкрито у праці Король М. М. [1, с. 83–89], у дослідженнях Ксендзук В. В. відзначено важливість зовнішньоторговельної діяльності для формування державної політики України [2, с. 37–42], науковець Н. Калюжна у своїх дослідженнях систематизує сукупність методів і підходів у контексті дослідження зовнішньої торгівлі України [3, с. 16–31], Власюк Н. І., Андрейків Т. Я. узагальнили комплекс показників для оцінки ефективності зовнішньоторговельної політики України [4, с. 72–77], методи статистичного аналізу, що дозволяють здійснювати аналіз зовнішньоторговельної політики для виявлення закономірностей і тенденцій сформовано у наукових дослідженнях Кушнір О.К., Чаплінський В.Р. [5, с. 75–1]. Однак зміни у світовій економіці, геополітичні виклики та просторові трансформації потребують більш детального дослідження й аналізу.

Метою дослідження є аналіз тенденцій співпраці у зовнішньоторговельній політиці України та країн Європейського Союзу. Враховуючи глобальний вплив пандемії COVID-19 та зовнішні загрози 2022 року проаналізуємо ключові засади впливу цих загрози на зовнішньоторговельну, на основі методології статистичного аналізу. Суттєвим завданням є визначення напрямків співпраці в аспекті торгівлі товарами та послугами, що спри-

ятиме інтеграції економіки України у світову торговельну систему.

Виклад основних результатів дослідження. Серед основних чинників впливу на економічні процеси у країнах Європейського Союзу та України зокрема у 2020–2024 роках проявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19 та зовнішня агресія, щодо України.

У зв'язку з пандемією COVID-19 у житті багатьох країн, зокрема України, відбулися значні зміни. Запроваджувалися надзвичайні заходи, як на національному рівні, так і в окремих регіонах чи сферах, включаючи введення санітарно-епідеміологічних обмежень. Майже повсюдно були створені карантинні зони, організовано перевірку температури, скасовано масові заходи та тимчасово закрито навчальні заклади й установи культурно-розважального характеру. Крім того, були введені обмеження на міжнародні пересування та рух всередині країн, а також посилено роль держави у кризових умовах. Трудова діяльність зазнала суттєвих змін: запроваджено дистанційні форми роботи і навчання. Ці безпрецедентні заходи сповільнили економічний розвиток у багатьох країнах світу, зокрема в Європейському Союзі. Військова агресія Росії проти України спричинила значні зміни у структурі зовнішньої торгівлі країни, особливо у відносинах з Європейським Союзом. На певний період кордон з ЄС став практично єдиним стабільним каналом зв'язку України із зовнішнім світом. Зважаючи на те, що Євросоюз вже був одним із ключових партнерів України, його роль як торговельного партнера значно посилилася.

Слід відмітити, до періоду 2022 року частка ЄС у товарному експорті України залишалась на рівні 40,0%. Проте морська блокада портів України призвела до зростання обсягу експорту товарів до рівня 81,0%. Попри поступове зменшення наріжніці 2022 року ЄС все ще забезпечує 65,5 українського експорту (табл.1). Варто відмітити, що саме експорт до ЄС став чи не єдиною категорією, яка у 2022 році показала номінальне зростання. За даними попередніх періодів, загальний обсяг експорту до країн ЄС у 2024 році при порівнянні до 2022 року знизився на -1963,2 млн дол.США, та у порівнянні до 2023 року зростає на 113,9 млн дол.США, подовжуючи встановлювати нові історичні значення для даного показника.

Зокрема у 2024 році загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС склав 60543,1 млн дол.США, що на 2,7 % менше у порівнянні з попереднім роком (табл.1). Питома вага цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України за підсумками 2024 року становила 53,9%, що значно зросла у порівнянні до 2022 року із рівня 37,4%, хоча і знизилась у порівнянні з 2022–2023 роками.

Торгівля між Україною та країнами ЄС поживається щороку завдяки позитивній динаміці змін у двохсторонніх стосунках між нашою країною та європейським співтовариством. Як бачимо з рисунку 1 основними торговельними партнерами

Таблиця 1

Динаміка зміни зовнішньої торгівлі товарами України у 2021–2024 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Динаміка зміни, %	
					2024 р. до 2021 р.	2024 р. до 2023 р.
ЗТО всього по Україні, млн дол.	140915,4	99431,3	101347,8	112503,9	-28411,5	11159,1
ЗТО з ЄС, млн дол.	52757,6	54823,1	57330,3	60543,1	7785,5	6212,8
Питома вага у загальному обсязі, %	37,4	55,1	56,6	53,9	16,5	-2,7
Експорт всього з України, млн дол.	68072,3	44135,6	37584,3	41733,3	-26339	4149
Експорт до ЄС, млн дол.	26793,0	27890,7	24715,9	24829,8	-1963,2	113,9
Питома вага у загальному обсязі	39,4	63,2	65,8	60,0	20,6	- 5,8
Імпорт всього до України, млн дол.	72843,1	55295,7	63763,5	70770,6	-2072,5	7007,1
Імпорт з ЄС, млн дол.	28964,3	26962,4	32614,4	35713,3	9749,0	3098,9
Питома вага у загальному обсязі	35,6	48,8	51,1	50,5	14,9	-0,6
Сальдо по Україні, млн дол.	-4770,8	-11160,1	-26179,2	-29037,3	-24266,5	-2858,1
Сальдо з ЄС, млн дол.	-2171,3	928,3	-7898,5	-10883,5	-8712,2	2985,0

Джерело: [6–8]

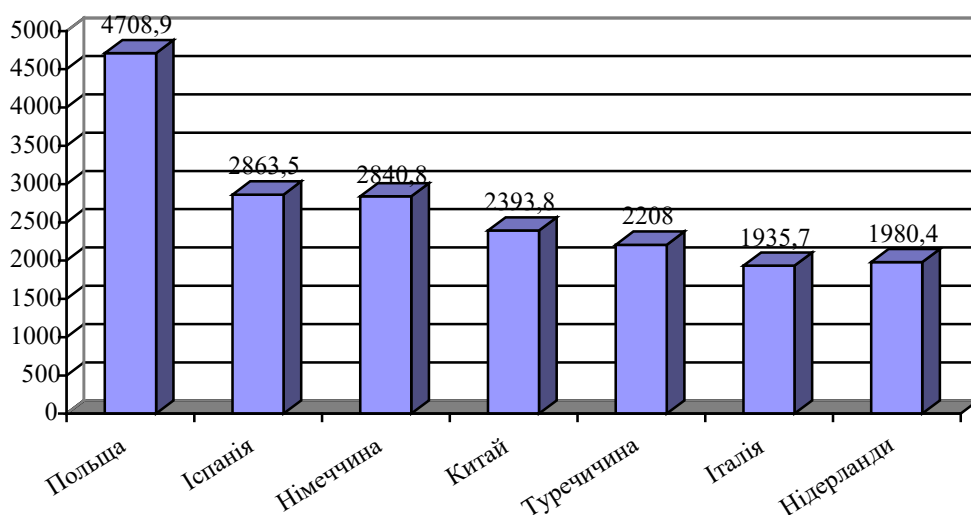


Рис. 1. Основні торговельні партнери України серед країн за показником експорту товарів у 2024 р.

Джерело: [6–8]

України за обсягом експорту товарів у 2024 році були Польща, Німеччина, Іспанія, Туреччина, Китай, Італія, Нідерланди.

У структурі товарного експорту продовольчі товари та аграрна продукція й надалі залишаються основними, хоча їхня частка у вартісному вираженні знизилась: з 60,8% у 2023 році до 59,2% у 2024 році. Водночас порівняно з першим півріччям 2024 року, частка цієї категорії скоротилась на 4,0%, що свідчить про поступову диверсифікацію українського експорту.

Частка мінеральних продуктів у структурі експорту у 2024 році зросла з 5,5% до 7,6% порівняно з 2023 роком. Це стало можливим завдяки відновленню роботи морського порту у Чорному морі, що дозволило розширити асортимент експортованої продукції у порівнянні з результатами Чорноморської зернової ініціативи. Серед інших груп частка мінералів і виробів з них склала 10,7%, тоді, як частка машин, обладнання та транспорту піднялась до 8,3%, зокрема завдяки зростанню

експорту кабельної продукції у 2,9 раза до рівня 1,3 млрд дол. США.

Головними і особливими країнами-імпортерами для України у 2024 році були: Польща, Китай, Німеччина, США, Італія, Чехія, Словаччина, Туреччина (рис. 2).

У структурі товарного імпорту провідне місце за вартістю у доларовому еквіваленті зайняли машини, обладнання та транспортні засоби, на які у 2024 році припадало 35,4% усіх поставок в Україну. Таким чином, у порівнянні з 2023 роком їхня частка у загальному імпорті зростала на 4,1%, що стало результатом збільшення вартості обсягів імпорту на 5,2 млрд. дол. США, або на 26,0%. Другою за обсягами товарною групою імпорту України у 2024 році стала продукція хімічної промисловості, яка займала 16,6%, у порівнянні з 2023 роком її частка знизилась на 0,8%. Помітне скорочення відбулось у частці паливно-енергетичних товарів, з 16,3% у 2023 році до 12,6% у 2024 році. Попри зростання загальних обсягів імпорту, вартісний

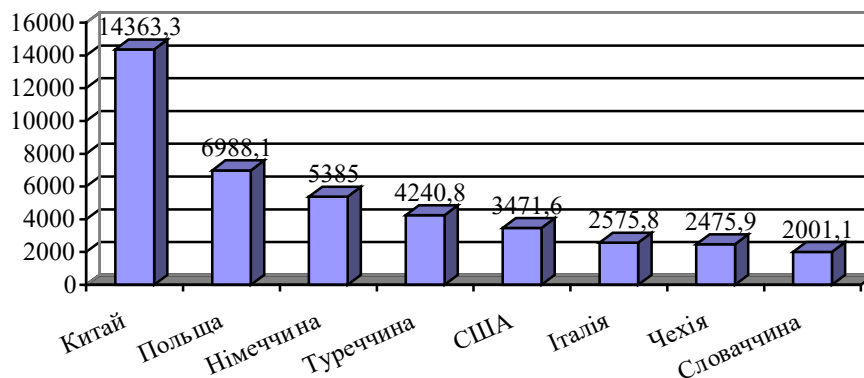


Рис. 3. Основні торговельні партнери України серед країн за проказником імпорту товарів у 2024 році

Джерело: [6–8]

імпорт цієї групи зменшився на 14,0%, тоді як фізичні поставки зросли на 5,0%, що свідчить про істотне здешевлення таких товарів.

Крім основного аналізу торгівлі товарами із ЄС, ми також проаналізували й сектор торгівлі послугами. У 2024 році обсяг торгівлі послугами із ЄС становив майже 8553,0 млн. дол. США, проте лише 7,6 % від загального обсягу торгівлі власне послугами. Слід відмітити, що частка зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС у загальному обсязі у 2024 році зросла у порівнянні до інших років досліджуваного періоду, зокрема у порівнянні до 2021 року на 2,1%, у порівнянні до 2023 року на 0,5% (табл.2).

Варто відзначити, що п'ятірка провідних країн-експортерів товарів послуг практично співпадають з п'ятіркою основних імпортерів товарів і послуг. Крім того, протягом останнього періоду часу Україна почала активно постачати на зовнішні ринки незвичні і раніше не характерні для експорту товари. До особливих категорій українського експорту в ЄС слід віднести: пір'я та пух, дерев'яні бочки, равликів, новорічні прикраси, люльки і мундштуки для куріння, кольорові ручки, пензлі для малювання [5].

Торговельно-економічне співробітництво між нашою Україною та ЄС похвалилось вже після

підписання самої Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом з іншого боку. Угода вступила в силу у вересні 2017 року, однак окремі її норми та преамбули почали вже тимчасово діяти ще із листопада 2014 року [9, 10].

Думки українських експертів, щодо впливу зони вільної торгівлі з ЄС на національну економіку сьогодні відзначаються різноманітністю та різними оцінками. Водночас усі сходяться на думці, що цей процес має як переваги, так і недоліки. У березні 2014 року було підписано політичну частину документа, а 27 червня того ж року й економічну частину. Варто відмітити, що 16 вересня 2014 року документ ратифікувала Верховна Рада України та Європейський парламент [10].

Проте залишається актуальним економічний результат за рахунок активної співпраці України у зовнішньоторгівельній політиці з країнами ЄС. Для визначення рівня впливу обсяг експорту України до країн ЄС на обсяг ВВП країни було проведено дослідження на основі кореляційного аналізу. В якості основного показника взято валовий внутрішній продукт (ВВП), що характеризує економічний розвиток України та обсяг експорту України до країн ЄС. Для побудови залежності були використані статистичні данні показників з 2010 по 2024 рр. (рис.4).

Таблиця 2

Зовнішня торгівля послугами між Україною та ЄС у 2021–2024 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Динаміка зміни, %	
					2024 р. до 2021 р.	2024 р. до 2023 р.
ЗТО всього по Україні, млн дол.	140915,5	99431,3	101347,8	112503,9	-28411,6	11156,1
ЗТО з ЄС, млн дол.	7793,3	6340,6	7400,7	8553,0	759,7	1152,3
Питома вага у загальному обсязі	5,5	6,4	7,3	7,6	2,1	0,3
Експорт всього з України, млн дол.	68072,3	44135,6	37584,3	41733,3	-26339,0	4149,0
Експорт до ЄС, млн дол.	4423,0	3699,1	3897,4	4111,7	-311,3	214,3
Питома вага у загальному обсязі	6,5	8,4	10,4	9,9	3,4	-0,5
Імпорт всього до України, млн дол.	72843,2	55295,7	63763,5	70770,6	-2072,6	7007,1
Імпорт з ЄС, млн дол.	3370,3	2641,5	3503,3	4441,3	1071,0	938,0
Питома вага у загальному обсязі	4,6	4,8	5,5	6,3	1,7	0,8
Сальдо по Україні, млн дол.	-4770,9	-11160,1	-25909,2	-29037,3	-24266,4	-3128,1
Сальдо з ЄС, млн дол.	1052,7	1057,6	394,1	-329,6	1380,3	723,7

Джерело: [6, 8, 9]

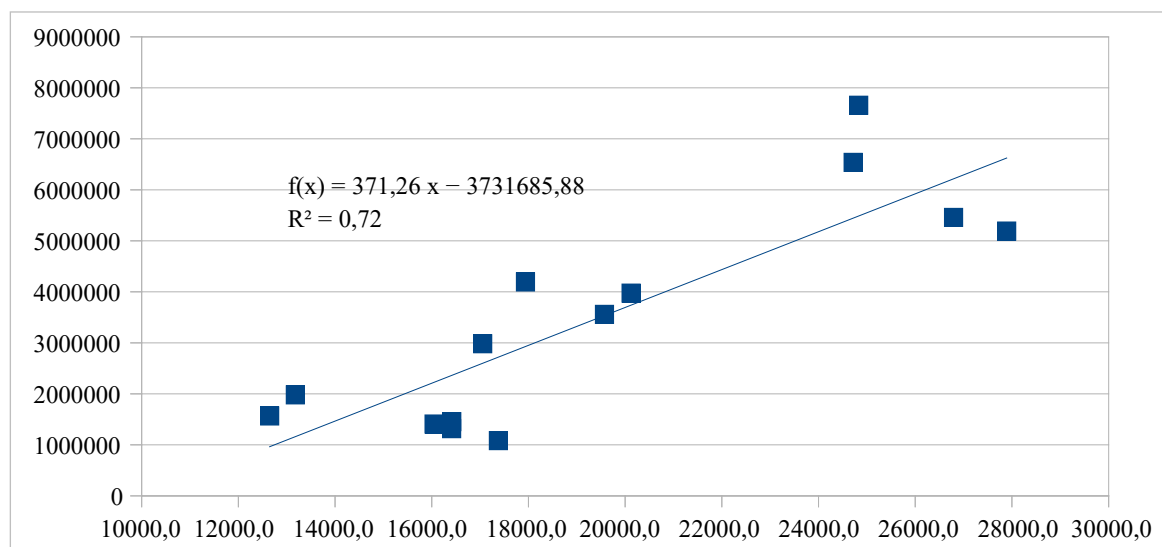


Рис. 4. Колеляційна залежність обсягу ВВП України та обсягу Експорту України до ЄС

Джерело: власні узагальнення авторів

За результатами розрахунку коефіцієнт кореляції між обсягом ВВП України та обсягом Експорту України до країн Європейського Союзу становить 0,72. Зростання обсягу експорту до країн Європейського Союзу призводить до зростання обсягу ВВП України.

Висновки. Проведений аналіз структури зовнішньоторговельної політики України та Європейського Союзу дозволяє виокремити такі основні та перспективні напрями для вітчизняного ринку:

- поетапне скасування митних зборів на експорт для ЄС;
- розвиток логістичної інфраструктури, а саме Сухопутних Морських Портів;
- спрощення митних процедур на основі особливого статусу;
- підтримка зі сторони уряду для релокованих підприємства;
- пришвидшення процесу сертифікації для виходу на європейський ринок;
- підвищення стандартів якості та конкурентоспроможності українських виробників як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках;
- взаємне і прозоре відкриття доступу до ринку послуг між Україною та ЄС.

Бібліографічний список:

1. Король М. М., Шумнегра О. Р. Оцінка зовнішньоторговельної політики України. *Науковий Вісник Ужгородського університету. Серія міжнародні відносини*. Випуск 24, частина 2. 2019. С. 83–39.
2. Ксендзук В. В. (2020). Аналіз зовнішньоторговельної діяльності з метою формування державної політики України. *Економічний простір*, № (162), С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/162-6>
3. Калюжна Н. Зовнішня торгівля України: методологія дослідження. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 1. С. 16–31.
4. Власюк Н. І., Андрейків Т. Я. Підходи до оцінювання ефективності зовнішньоекономічної політики України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. No 74, 2023. С. 72–77.

5. Кушнір О.К., Чаплінський В.Р. Статистичні методи аналізу великих даних. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №3 9 (2023), 75–81.
6. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2021 році. Статистичний збірник за 2021 рік. Київ, Державна служба статистики, 2022, 50 с.
7. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
8. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/>
9. Лизун Марія et al. Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. *Журнал європейської економіки*, вип. 23, вип. 2, Червень 2024, с. 305-320, URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1757>.
10. Представництво України при Європейському Союзі. (2021). Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/ugodapro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
11. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова (2022). Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

References:

1. Korol M. M., Shumniegra O. R. (2019) Otsinka zovnishnotorhovelnol polityky Ukrainy [Assessment of Ukraine's foreign trade policy] . *Naukovy Visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya mizhnarodni vidnosyny*. Vypusk 24, vol. 2, pp. 83–39.
2. Ksendzук V. V. (2020). Analiz zovnishnotorhovelnol diialnosti z metoiu formuvannia derzhavnoi polityky Ukrainy [Analysis of foreign trade activities for the purpose of forming state policy of Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, no. (162), pp. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/162-6>
3. Kaliuzhna N. (2017). Zovnishnia torhivlia Ukrainy: metodolohiia doslidzhennia. [Foreign trade of Ukraine: research methodology]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 1, pp. 16–31.
4. Vlasіuk N. I., Andreikiv T. Ya. (2023). Pidkhody do otsiniuvannia efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi polityky Ukrainy. [Approaches to assessing the effectiveness of Ukraine's foreign economic policy]. *Visnyk Lvivskoho torhovelnol-ekonomichnol universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 74, pp. 72–77.

5. Kushnir O. K., Chaplinskyi V. R. (2023). Statystychni metody analizu velykykh danykh. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk "Modern Economics"*, vol. 39, pp. 75–81.
6. Spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta krainamy EU u 2021 rotsi (2022). [Cooperation between Ukraine and EU countries in 2021] Statystychnyi zbirnyk za 2021 rik. Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky. 50 p. (in Ukrainian)
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [State Statistics Service of Ukraine] Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
8. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. [State Customs Service]. Available at: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/>
9. Lyzun Mariia et al. (2024). Transformatsiia torhovelnykh potokiv mizh yes ta ukrainoiu v umovakh posylennia ryzykiv bezpeky. [Transformation of trade flows between the EU and Ukraine in the face of increasing security risks]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, vol. 23, pp. 305–320, Available at: <https://www.jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1757>
10. Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi. Uгода pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta EU. (2021). [Association Agreement between Ukraine and the EU] Available at: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/ugodapro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
11. Ukrainskyi tsentr ekonomichnykh i politychnykh doslidzhen im. O. Razumkova. Ukraina na shliakhu do EU: realii i perspektyvy (2022). [Ukraine on the path to the EU: realities and prospects]. Available at: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

Стаття надійшла: 15.08.2025

Стаття прийнята: 19.09.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025